

Проектная деятельность	Этапы работы	Монологическое высказывание
Сбор и анализ информации, оформление результатов работы, подготовка продукта проекта	3. Практический	Сбор и обработка информации, оформление монологического высказывания
Публичное представление проектного продукта	4. Презентационный	Публичное выступление с монологическим высказыванием
Оценивание проектной деятельности и продукта проекта	5. Контрольный	Оценивание монологического высказывания

Таким образом, можно сделать вывод, что обучение монологической речи по индуктивному пути происходит по плану, аналогичному проектной деятельности обучающихся. Следовательно, использование метода проектов при формировании навыков монологического высказывания является целесообразным. Метод проектов легко проецируется на процесс создания монологического высказывания обучающимися.

1. Поливанова, К. Н. Проектная деятельность школьников / К.Н. Поливанова. – М. : Просвещение, 2011. –192 с.

СПЕЦЫФІКА ВЫКЛАДАННЯ ЗАМЕЖНАЙ ЛІТАРАТУРЫ НА СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЯХ ГУМАНІТАРНАГА ПРОФІЛЮ

Гладкова Г.А.

ВДУ імя П.М. Машэрава

На фарміраванне прафесійных кампетэнцый будучага спецыяліста аказвае значны ўплыў шэраг дысцыплін, звязаных з выкладаннем гісторыі сусветнай літаратуры. Вядома, што менавіта літаратурная адукацыя служыць падмуркам для шырокай культуралагічнай эрудыцыі студэнтаў, яна дазваляе выхаваць культуру мастацкага чытання, уплывае на станаўленне асобы чалавека, фарміруе гуманістычныя погляды.

Далучэнне студэнтаў-філолагаў Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П.М. Машэрава да скарбаў літаратур замежных краін адбываецца пры вывучэнні дысцыплін “Гісторыя замежнай літаратуры”, “Гісторыя літаратуры краіны вывучаемай мовы (англійская)”, “Літаратура бліжняга замежжа”, выкладанне якіх прадугледжана вучэбным планам на спецыяльнасцям гуманітарнага профіля. Праз знаёмства з літаратурнымі дасягненнямі іншых краін магчымы перспектыўны культурны дыялог і ўмацаванне міжнацыянальных сувязей.

Азнаямленне з гісторыяй замежнай літаратуры ў яе дыхранічным развіцці вымагае ад выкладчыка грунтоўнай культуралагічнай падрыхтоўкі. Пры гэтым вывучэнне літаратурнага працэсу замежных краін ажыццяўляецца ў кантэксце культурнага развіцця адпаведнага рэгіёна.

Лекцыйны курс выкладання гісторыі замежнай літаратуры прадугледжвае азнаямленне з тэрміналагічным мінімумам, які ўключае базісныя паняцці дысцыпліны. Гістарычны экскурс, як правіла, пачынаецца за агляду палітычных абставін існавання пэўнага этнасу, абавязкова звяртаецца ўвага на ўплыў суседніх культур на станаўленне літаратурнага працэсу пэўнай краіны, даецца характарыстыка выбраных выданняў розных эпох.

У межах выкладання дысцыпліны “Літаратура бліжняга замежжа” асабліва ўвага пры чытанні лекцый надаецца фальклору, напрыклад, пры вывучэнні латышскай літаратуры студэнты занёмяцца з народнымі казкамі, рускамоўнае выданне якіх ёсць у фондах кафедры літаратуры ўніверсітэта. Студэнты маюць магчымасць параўнаць узоры народнай творчасці беларусаў і латышоў, што дазваляе вылучыць агульныя і адрозныя моманты ў мастацкай інтэрпрэтацыі рэчаіснасці суседнімі народамі. Так, вялікую зацікаўленасць студэнтаў выклікае знаёмства з класічным эпасам латышскай літаратуры – “Лачплесісам”. На лекцыйных занятках падкрэсліваецца спецыфіка латышкага гераічнага эпасу, які быў створаны Андрэем Пумпурам на аснове народных паданняў і казак, распавядаецца пра асобу пісьменніка, гучаць урыўкі з твора, аналізуецца вобраз героя-абаронцы, звернута ўвага на мастацкія асаблівасці гераічнага эпасу. Адзначым, што студэнты трэцяга курса ўжо маюць неабходныя базавыя веды па тэарэтычных пытаннях, звязаных з жанравай адметнасцю гераічнага эпасу, азнаямленне з узорами жанра адбывалася ў межах вывучэння дысцыплін “Гісторыя замежнай літаратуры” і “Гісторыя рускай літаратуры” (гераічны эпас “Песня пра Раланда”, “Слова пра паход Ігаравы” і інш.), таму знаёмства з жанравымі адметнасцямі “Лачплесіса”, як правіла, не выклікае цяжкасцей і адбываецца падчас прапедэўтычнай гутаркі з апорай на веды студэнтскай аўдыторыі. Такім чынам, удалым прыёмам пры выкладанні гісторыі замежнай літаратуры выступае актывізацыя раней вывучанага матэрыялу. Так, вобраз Лачплесіса, легендарнага героя-асілка, які становіцца абаронцам краю, суадносіцца з аналагічнымі вобразамі народных заступнікаў у заходнееўрапейскіх і усходніх помніках гераічнага эпасу.

Спецыфіка выкладання дысцыпліны “Гісторыя літаратуры краіны вывучаемай мовы (англійская)” тлумачыцца паглыбленым выкладам матэрыялу для студэнтаў спецыяльнасцей “Рамана-германская філалогія” і “Руская мова і літаратура. Замежная мова (англійская)”. Вучэбна-метадычны комплекс, падрыхтаваны калектывам аўтараў-выкладчыкаў факультэта, змяшчае лекцыйны матэрыял на англійскай мове і увесь неабходны пералік тэм для практычных заняткаў і самастойнай работы студэнтаў.

Асаблівую ўвагу пры выкладанні “Гісторыі літаратуры краіны вывучаемай мовы (англійская)” карысна надаваць перакладам арыгінальных тэкстаў на рускую ці беларускую мовы. Пажадана стымуляваць перакладчыцкія здольнасці студэнтаў, заахвочваць іх да набыцця навыкаў перакладчыкаў. Так, напрыклад, у межах практычных заняткаў па дысцыпліне студэнтам

прапануецца зрабіць уласны пераклад (пажадана мастацкі) любых трох вершаў сучасных англійскіх паэтаў, даць абгрунтаванне ўласнага выбару, патлумачыць адбор пэўных мастацкіх сродкаў. Пры выстаўленні выніковых адзнак за модуль выкладчык абавязкова ўлічвае ступень студэнцкай актыўнасці ў працы з перакладамі твораў мастацкай літаратуры. Як правіла, студэнты ахвотна ўключаюцца ў такую работу, назапашаныя матэрыялы (пераклады студэнтаў) могуць стаць падмуркам для правядзення літаратурнай гасцёўні і нават для стварэння літаратурнага клуба перакладчыкаў і аматараў замежнай паэзіі на факультэце. Акрамя гэтага, аналіз арыгінальнага мастацкага тэкста і варыянтў яго перакладу дазваляюць паглыбіць студэнцкія веды ў галіне літаратуразнаўства, прывучыць да ўважлівага абыходжання са словам, якое становіцца пасрэднікам паміж пісьменнікам і чытачом, фарміруе ў свядомасці мастацкі вобраз.

Выкладанне “Гісторыі замежнай літаратуры” традыцыйна прадугледжана на спецыяльнасцях “Беларуская філалогія”, “Руская філалогія”, “Руская мова і літаратура. Замежная мова”. Дысцыпліна чытаецца па модулях, што дазваляе кампактна прадставіць і лекцыйны, і практычны матэрыял, спрыяе сістэмнасці выкладання дысцыпліны. Адбор мастацкіх твораў для абавязковага чытання рабіцца па прынцыпе значнасці мастацкага твора для літаратурнага працэсу пэўнага перыяду, а таксама ўлічваецца актуальнасць мастацкага тэксту для сучаснага чытача. Так, для агульнага абмеркавання выбіраюцца творы выразнага гуманістычнага гучання, якія з’яўляюцца не толькі сродкам эстэтычнага выхавання студэнтаў, але валодаюць глыбокім ідэйным значэннем. У пераліку тэкстаў прадстаўлены антываенныя творы Э. Хемінгуэя (“Бывай, зброя!”), А. Барбюса (“Агонь”), Э. М. Рэмарка (“На Заходнім фронце без змен”), Г. Бёля (“Більярд а палове дзясятай”), В. Борхарта (п’еса “На вуліцы перад дзвярамі”), Р. Мёрля (“Смерць – маё рамяство”), творы маральна-этычнай праблематыкі – раман Дж. Стэйнбека “Зіма трылогі нашай”, Х. Лі “Забіць перасмешніка”, творы, якія раскрываюць свет падлетка і будуць карыснымі для наладжвання кантактаў старэйшага і маладога пакаленняў (раман Дж. Д. Сэлінджэра “Лавец у жыццё”, А. дэ Сент-Экзюперы “Маленькі прынец”) і інш. Спіс дапаўняюць творы, напісаныя ў жанры фантастыкі і антыўтопіі, якія традыцыйна выклікаюць студэнцкую зацікаўленасць (раманы Р. Брэдберы, К. Ванегута, О. Хакслі) [1].

На практычных занятках па замежнай літаратуры паказалі высокую эфектыўнасць наступныя метадычныя прыёмы: праблемная дыскусія (на матэрыяле прачытаных твораў пэўнай тэматыкі), напрыклад, “Дзіўны новы мір” антыутопічнай літаратуры: *pro et contra*”, літаратурны дыспут па пытаннях літаратуры і мастацтва (“Ці патрэбная мастацкая кніга чалавеку XXI стагоддзя?”, “Сучасныя жанры літаратуры, якія яны?” і інш.), паэтычная гасцёўня (“Чытаем паэзію разам”), творчая лабараторыя перакладаў і інш.

Асаблівую ўвагу карысна надаваць таксама пытанню інтэрпрэтацыі мастацкага тэкста сродкамі іншых відаў мастацтва (кіно, мультыплікацыя, жывапіс, скульптура, тэатр і г.д.). Інтэрмедыяльны аналіз мастацкіх твораў будзе спрыяць якаснаму дапаўненню ведаў студэнтаў і развіваць іх мастацкі густ і творчыя здольнасці. На нашу думку, адным з выніковых спосабаў кантролю за асэнсаваннем мастацкага твора застаецца сачыненне-эсэ. Школьны курс выкладання літаратуры не прадугледжвае шмат гадзін на правядзенне такога віду работы, таму існуе пэўная праблема, звязаная з недастатковай сфарміраванасцю ў студэнтаў навыкаў пісьмовага выказвання. Таму напісанне сачынення-эсэ па выніках вывучэння адпаведных мастацкіх твораў бачыцца дзейным сродкам далейшага фарміравання аналітычных здольнасцей студэнтаў.

Сучасны літаратурны працэс у замежных краінах прадстаўлены разглядаюць агульных тэндэнцый у галіне прозы, паэзіі і драматургіі, аналізуюцца скіраванасць сучасных пісьменнікаў на агульнаеўрапейскія навацыі ў галіне жанра, стылю, формы літаратурнага твора.

Практычныя заняткі па дысцыплінах “Гісторыя замежнай літаратуры”, “Гісторыя літаратуры краіны вывучаемай мовы (англійская)”, “Літаратуры бліжняга замежжа” маюць на мэце тэкстуальнае азнаямленне студэнтаў з паказальнымі творамі замежнай літаратуры розных гістарычных перыядаў. Так, для літаратуразнаўчага аналізу абіраюцца як класічныя ўзоры замежнай літаратуры (“Іліяда” Гамера, трагедыі Эсхіла, Сафокла, Еўрыпіда, “Боская камедыя” Дантэ, трагедыі У. Шэкспіра, раманы А. дэ Бальзака, В. Гюго, О.Уайльда, Э.Хемінгуэя, Дж.Стэйнбека, Г.Бёля і інш.), так і творы сучасных аўтараў, напрыклад, М. Этвуд, Ф. Хеншэра і інш.). Студэнты маюць магчымасць не толькі сачыць за развіццём вобразаў галоўных герояў, але таксама пазнаёміцца са спецыфікай нацыянальнага светаўспрымання і абставінамі жыцця пісьменнікаў, прааналізаваць мастацкі твор у кантэксце літаратуры пэўнага эстэтычнага напрамку.

Тэкстуальнае азнаямленне з малой прозай некаторых аўтараў прадугледжвае самастойны выбар кожным студэнтам двух-трох апавяданняў пісьменніка для літаратуразнаўчага аналізу. Пры падрыхтоўцы да заняткаў студэнты не толькі чытаюць выбраныя па асабістым жаданні творы, яны рыхтуюцца да калоквіўму, які праходзіць у форме абмеркавання літаратурных твораў пэўнага аўтара з мэтай вылучэння іх праблематыкі, ідэйнай накіраванасці, асаблівасцей мастацкага стылю.

Адной з формаў падрыхтоўкі да экзамена па дысцыплінах “Гісторыя замежнай літаратуры”, “Гісторыя літаратуры краіны вывучаемай мовы (англійская)” “Літаратура бліжняга замежжа” з’яўляецца самастойная праца студэнтаў, якая прадугледжвае азнаямленне з мастацкімі творамі на працягу семестра ў самастойна абраным тэмпе. Вынікі такой працы, як правіла, фіксуюцца ў літаратурных дзённікі, дапамагаюць студэнтам якасна і хутка падрыхтавацца да іспытаў, сведчаць пра ўзровень іх падрыхтоўкі і сфарміраванасць прафесійных кампетэнцый.

На заключным этапе студэнт самастойна выбіраюць тэму для заліковай работы па гісторыі замежнай літаратуры, рыхтуюць прэзентацыі, абараняюць рэфераты па абраных тэмах. Адзначым, што для якаснай падрыхтоўкі студэнтаў прадугледжаны дадатковы раздзел, які ўтрымлівае метадычныя рэкамендацыі па дысцыпліне [2]. У яго межах размешчаны выбраныя мастацкія тэксты, даюцца заданні для самастойнай працы, прыведзены пералік даведачнай літаратуры, рэкамендаванай для азнаямлення. Так, напрыклад, з латышскіх аўтараў у дадатку размешчаны вершы Эйжэна Веверыса (“Вяртанне непажадана”) і Арыі Элксне (вершы “Бацьку”, “Сыну”), якія прапануюцца ў якасці выбарачных заданняў для напісання эсэ [2, с. 42-43].

Безумоўна, на сучасным этапе метадалагічнай цяжкасцю пры выкладанні пазначаных дысцыплін з’яўляецца пошук літаратурных твораў сучасных замежных пісьменнікаў: не ўсе тэксты перакладаюцца на беларускую і рускую мовы, што ўскладняе азнаямленне з імі. Інтэрнет-рэсурсы застаюцца амаль адзінай крыніцай літаратуразнаўчай інфармацыі па пытаннях сучаснага стану замежнай літаратуры.

Адзначым, што поўнае метадычнае суправаджэнне дысцыплін “Гісторыя замежнай літаратуры”, “Гісторыя літаратуры краіны вывучаемай мовы (англійская)”, “Літаратура бліжняга замежжа” ажыццяўляецца на платформе дыстанцыйнага навучання Moodle, дзе прадстаўлены лекцыйны матэрыял, даведачныя выданні, метадычныя рэкамендацыі, пералік абавязковых для чытання тэкстаў, пытанні да практычных заняткаў, калоквіўмаў, тэмы і творы, рэкамендаваныя для напісання студэнцкіх творчых работ [3].

Як вынікае з асаблівасцей курса, дысцыпліны “Гісторыя замежнай літаратуры”, “Гісторыя літаратуры краіны вывучаемай мовы (англійская)”, “Літаратура бліжняга замежжа” накіраваныя на азнаямленне студэнтаў са спецыфікай нацыянальных літаратур іншых краін на прыкладзе лепшых набыткаў прыгожага пісьменства розных эпох. У галерэі такіх твораў проза, паэзія і драматургія замежных аўтараў займае пачэснае месца, што дазваляе студэнту-філолагу пашырыць уласныя эстэтычныя гарызонты і спрыяе ўспрымання нацыянальнай літаратуры ў агульнаеўрапейскім культурным кантэксце.

1. История зарубежной литературы : учеб. - метод. комплекс для спец. 1-21 05 02 Русская филология, 1-21 05 06 Романо-германская филология, 1-21 05 01 Белорусская филология, 1-02 03 04 русский язык и литература. Иностранный язык / сост. И.Л. Лапин [и др.], А.А. Гладкова [и др.]. – Витебск: ВГУ имени П.М. Машерова, 2018. – Ч.1. – 107 с.

2. История зарубежной литературы : учеб. - метод. комплекс для спец. 1-21 05 02 Русская филология, 1-21 05 06 Романо-германская филология, 1-21 05 01 Белорусская филология, 1-02 03 04 русский язык и литература. Иностранный язык / сост. И.Л. Лапин [и др.], А.А. Гладкова [и др.]. – Витебск: ВГУ имени П.М. Машерова, 2018. – Ч.2. – 234 с.

3. Гладкова, А. А. Литература ближнего зарубежья: Литература Украины, Молдовы, стран Балтии (Литвы, Латвии, Эстонии) / А. А. Гладкова. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2016. – 51 с.

4. Гладкова, А.А. Литература ближнего зарубежья. Режим доступа: <https://sdo.vsu.by/course/view.php?id=2833>.